

TMF 2023/24

Úloha 6

Dalibor Repčák, Martin Kempa

Non-contact Resistance

The responses of a LRC circuit driven by an AC source can be changed by inserting either a non-magnetic metal rod or a ferromagnetic rod into the inductor coil. How can we obtain the magnetic and electric properties of the inserted rod from the circuit's responses?

Nekontaktní odpor

Odezva RLC obvodu napájeného střídavým zdrojem se může změnit vložením buď nemagnetické kovové tyčky, anebo feromagnetické tyčky do indukční cívky. Jak můžeme určit magnetické a elektrické vlastnosti vložené tyčky z odezvy obvodu?

RLC obvod

je analogový **oscilační** elektrický obvod složený z

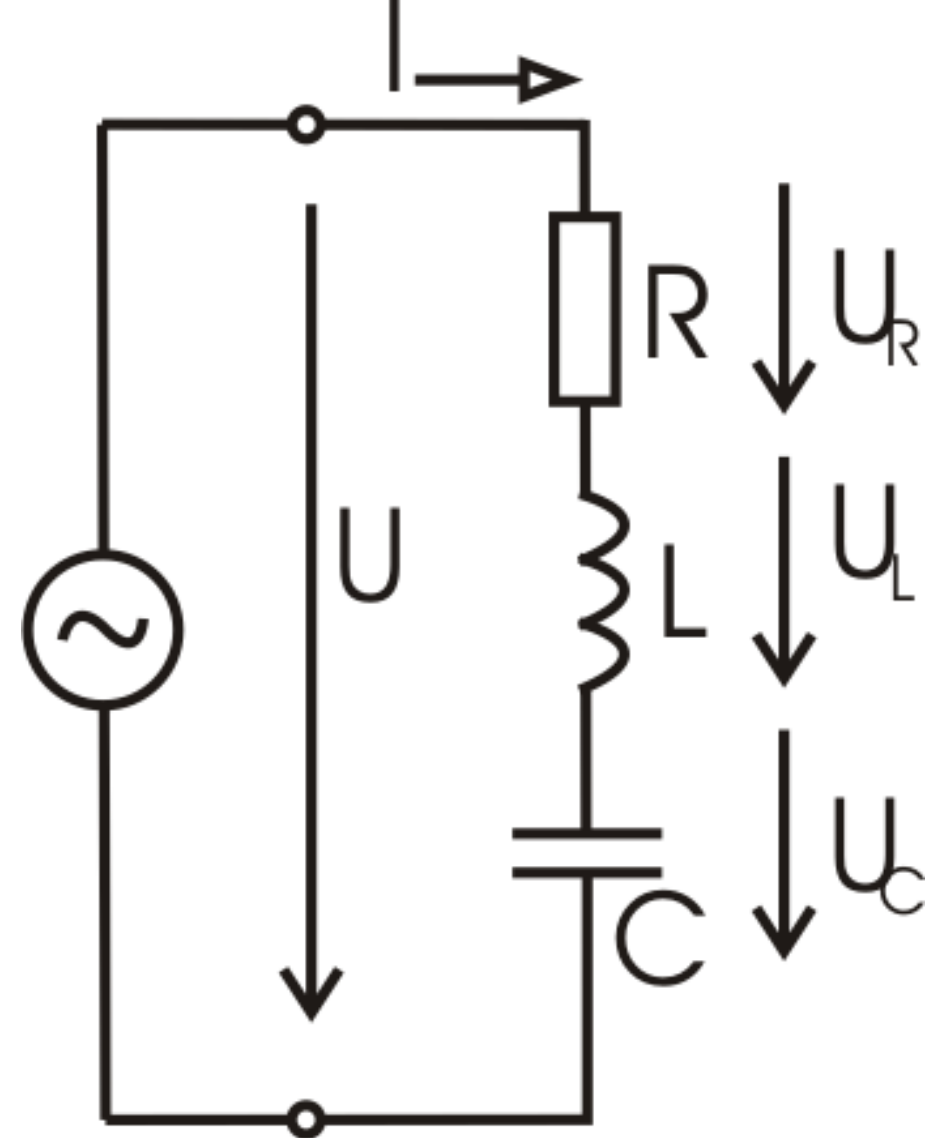
- rezistoru R
- cívky L
- kondenzátoru C

spojených **paralelně**, nebo **sériově** (dále **sériově**)

- energie v obvodu se periodicky přeměňuje na napětí kapacity a proud indukce
- v cívce se opakovaně vytváří a zaniká magnetické pole
- kondenzátor se ve střídavém obvodu periodicky nabíjí a vybíjí
- odporem je dáno tlumení
- zdroj střídavého ($\sim$) napětí (tvrdý / měkký) (stejnoseměrným bychom měřili jen R)
- voltmetr (osciloskop)

Tyčka (jádro cívky):

- kovová nemagnetická (měď, hliník, dural, ...)
- feromagnetická (ferit, ocel, ...)

Rezonance:
při určité frekvenci f se vyrovná vliv L a C

Rezistor

vhodný 😊

reálné součástky

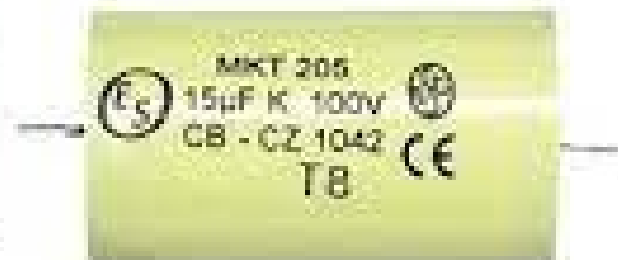
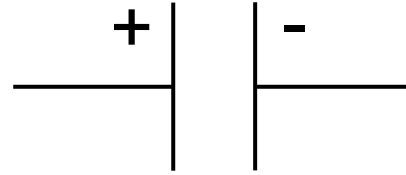
Kondenzátor

např:

100 nF

4M5

! ne elektrolytický

Cívka

např:

80 mH, 2 H

s jádrem 10-15 H

! R ~ kOhm

Trocha teorie

$$I = I_{max} e^{i\omega t}$$

$$U = U_{max} e^{i(\omega t + \varphi)}$$

$$Z = \frac{U_{max}}{I_{max}} e^{i\varphi}$$

$$Z = R + iX$$

$$|Z| = \sqrt{R^2 + X^2}$$

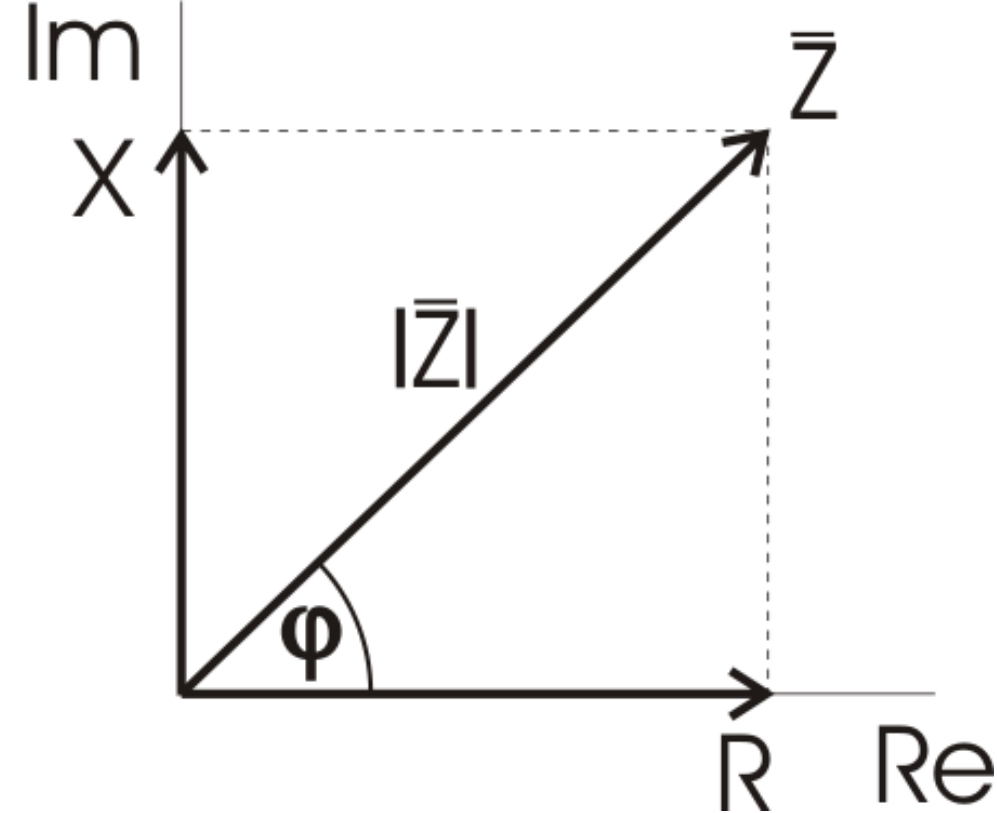
$$Z = R + i\omega L + \frac{1}{i\omega C}$$

$$(\omega = 2\pi f)$$

$$\operatorname{tg}(\varphi) = \frac{X}{R}$$

$$U_L = L \frac{dI}{dt}$$

$$U_C = \frac{1}{C} \int I dt$$

Z ... impedance (brání průchodu elektrického proudu)

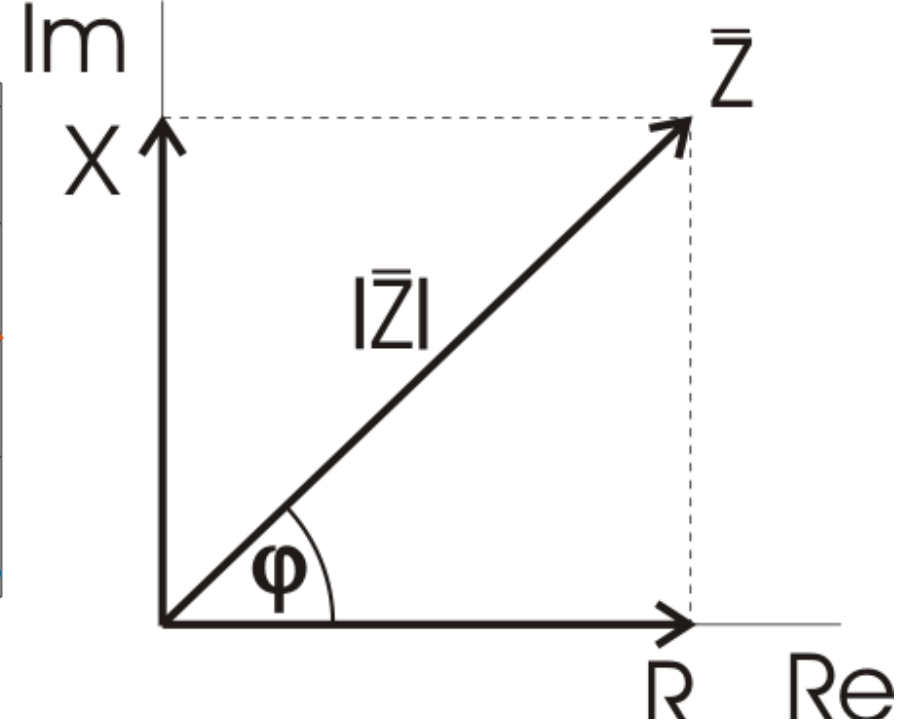
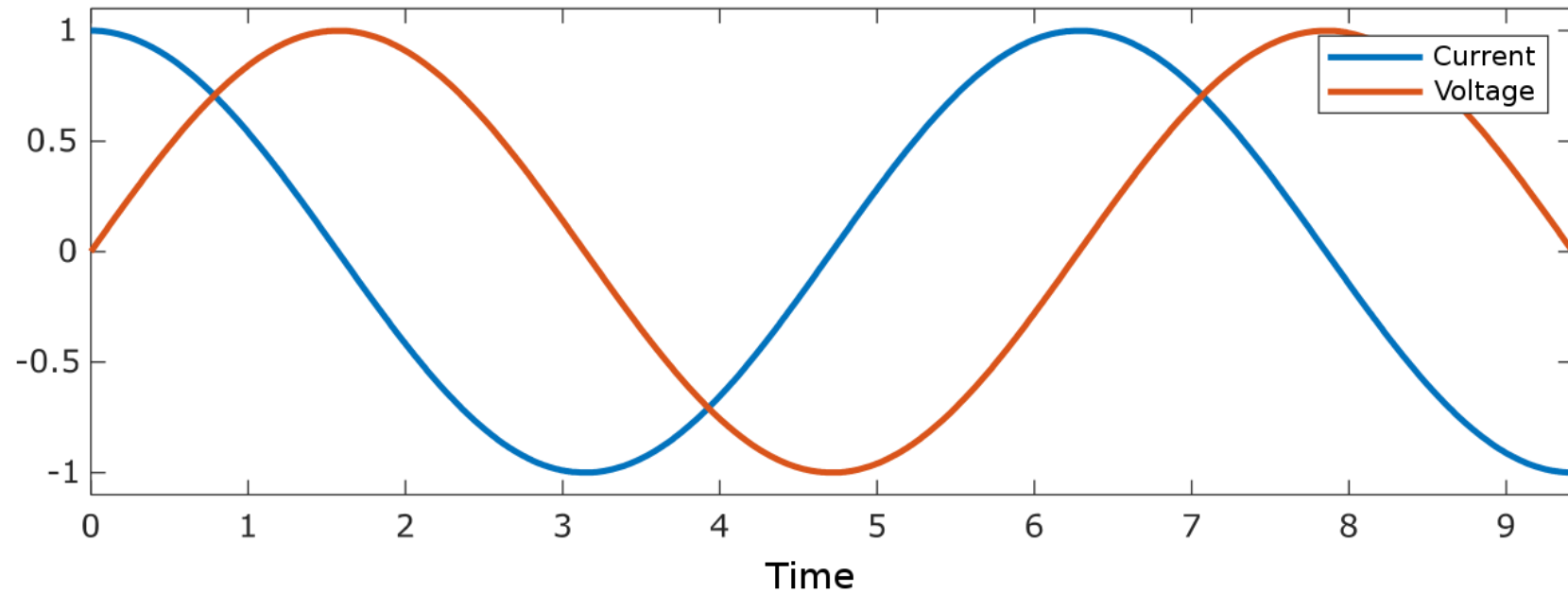
R ... (ohmický) odpor (tepelné ztráty)

X ... reaktance (jalový odpor)

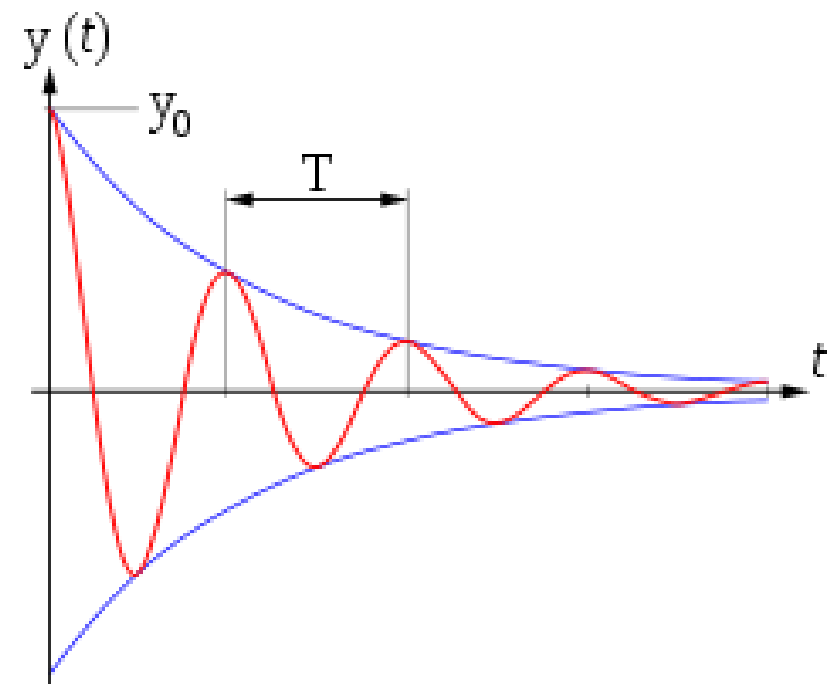
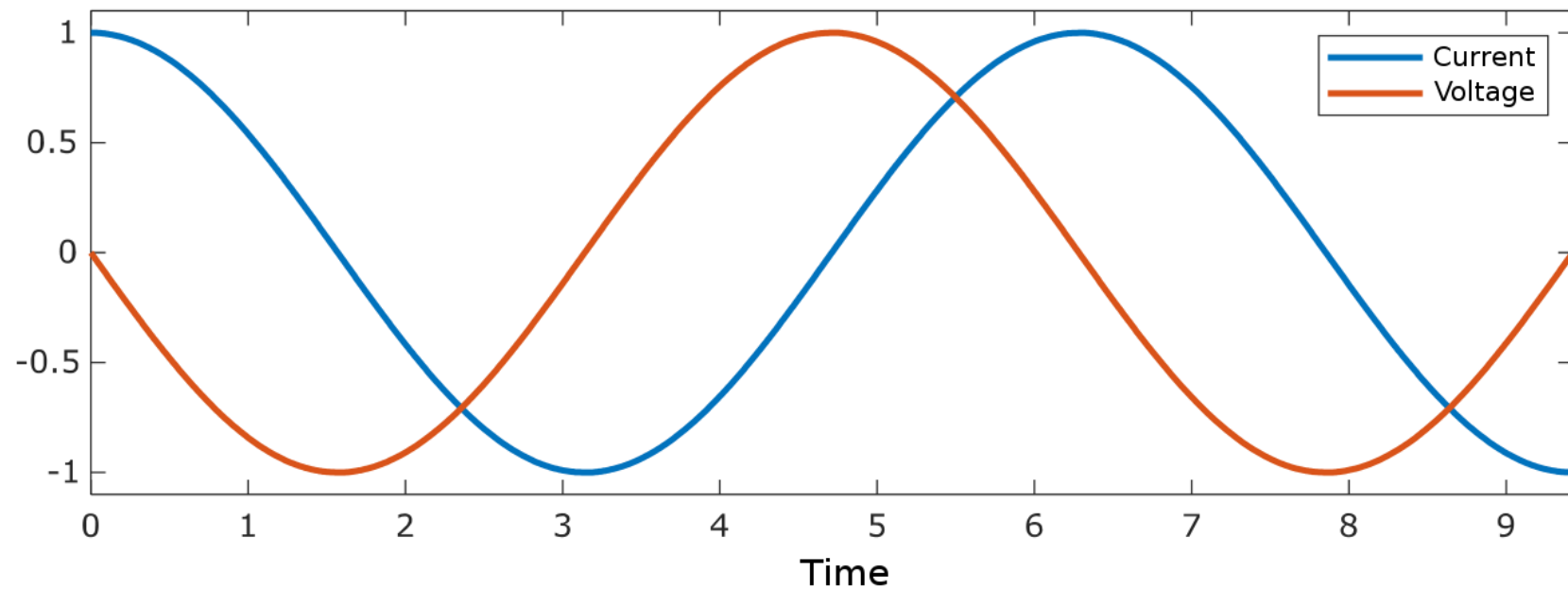
φ ... fázový posun U vůči I

$$[e^{ix} \sim \sin(x)]$$

Capacitor V - I phase relationship

Inductor V - I phase relationship

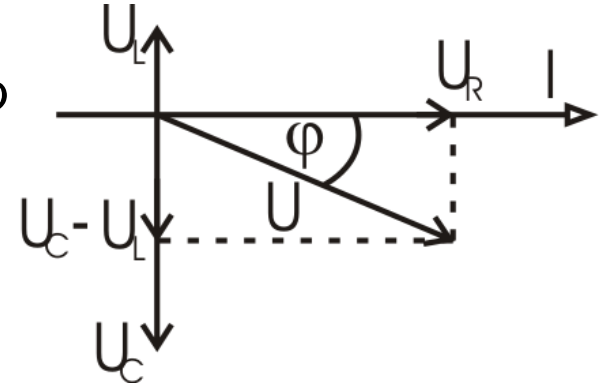
Rezonance

- při určité frekvenci f se vyrovná vliv L a C

$$\omega L \text{ vs. } \frac{1}{\omega C}$$

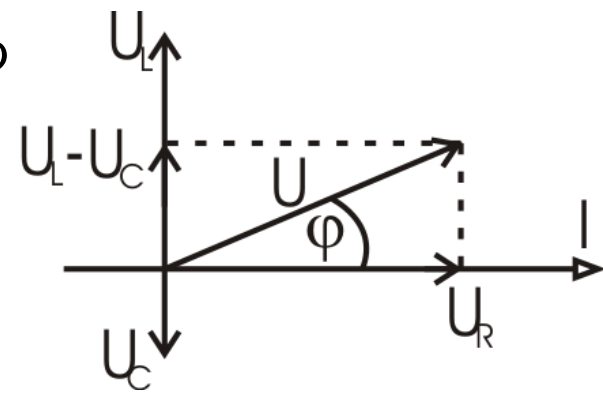
- $X_L < X_C: U_L < U_C; f < f_r$

RLC obvod má kapacitní charakter
proud v obvodu předbíhá napětí o úhel φ

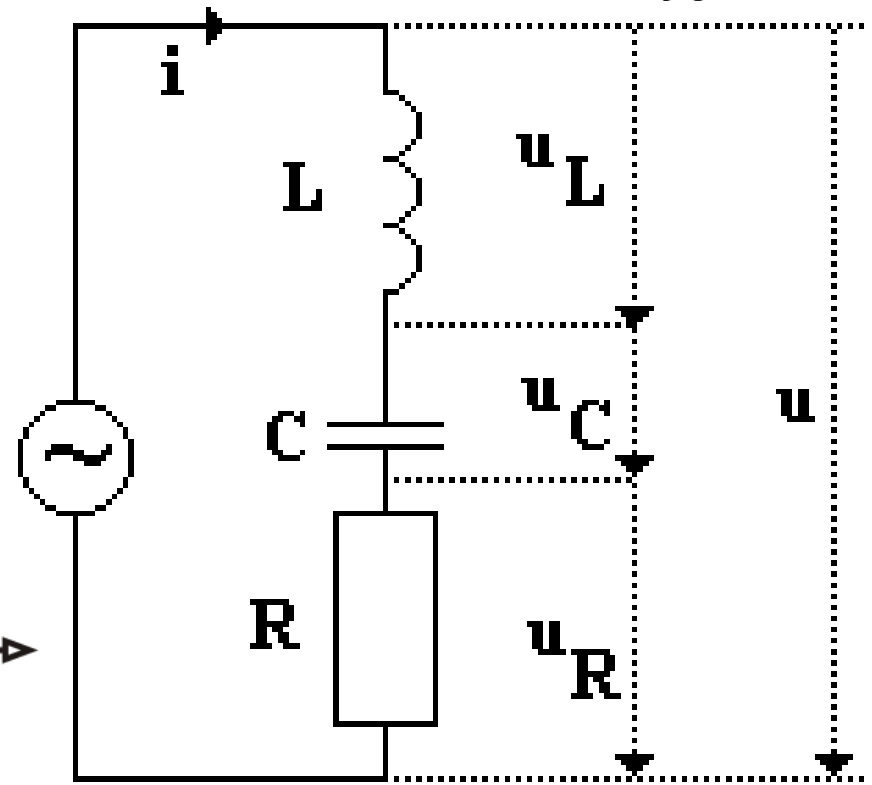
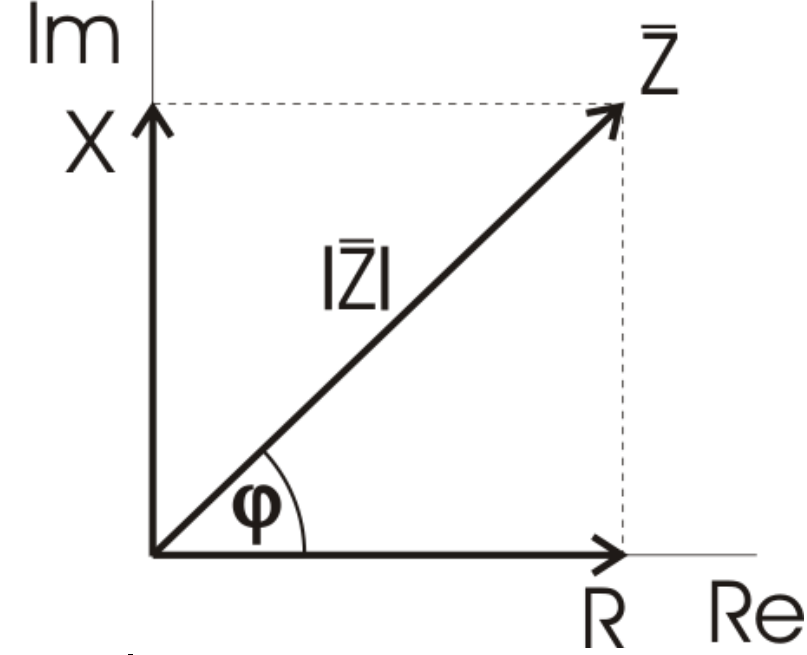
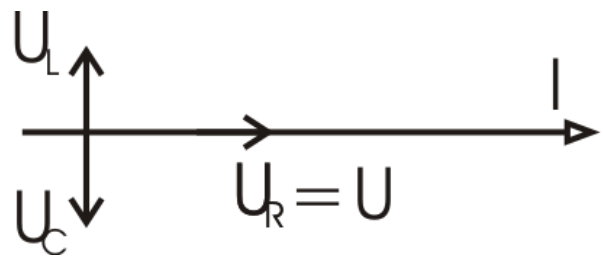
- $X_L > X_C: U_L > U_C; ; f > f_r$

RLC obvod má indukční charakter
napětí v obvodu předbíhá proud o úhel φ

- $X_L = X_C:$

RLC obvod je v rezonanci
→ nastává při rezonanční frekvenci ; $f = f_r$
 $\varphi = 0$

Rezonance

- při určité frekvenci f se vyrovná vliv L a C
- U a I jsou ve fázi:

$$\varphi = 0 \Rightarrow X = 0$$

$$i\omega L + \frac{1}{i\omega C} = 0$$

$$\omega^2 = \frac{1}{LC}$$

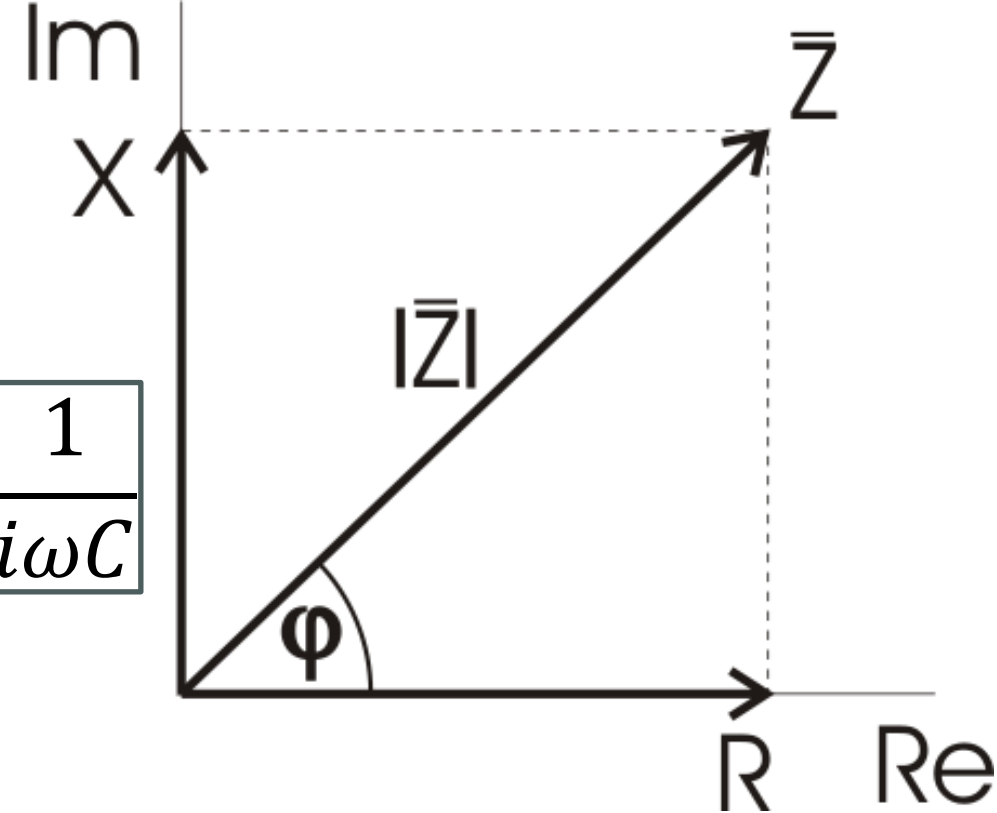
$$\omega_r = \frac{1}{\sqrt{LC}}, \quad f_r = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}$$

$$Z = R + iX$$

$$Z = R + i\omega L + \frac{1}{i\omega C}$$

$$(\omega = 2\pi f)$$

$$\operatorname{tg}(\varphi) = \frac{X}{R}$$

Z ... impedance (brání průchodu elektrického proudu)

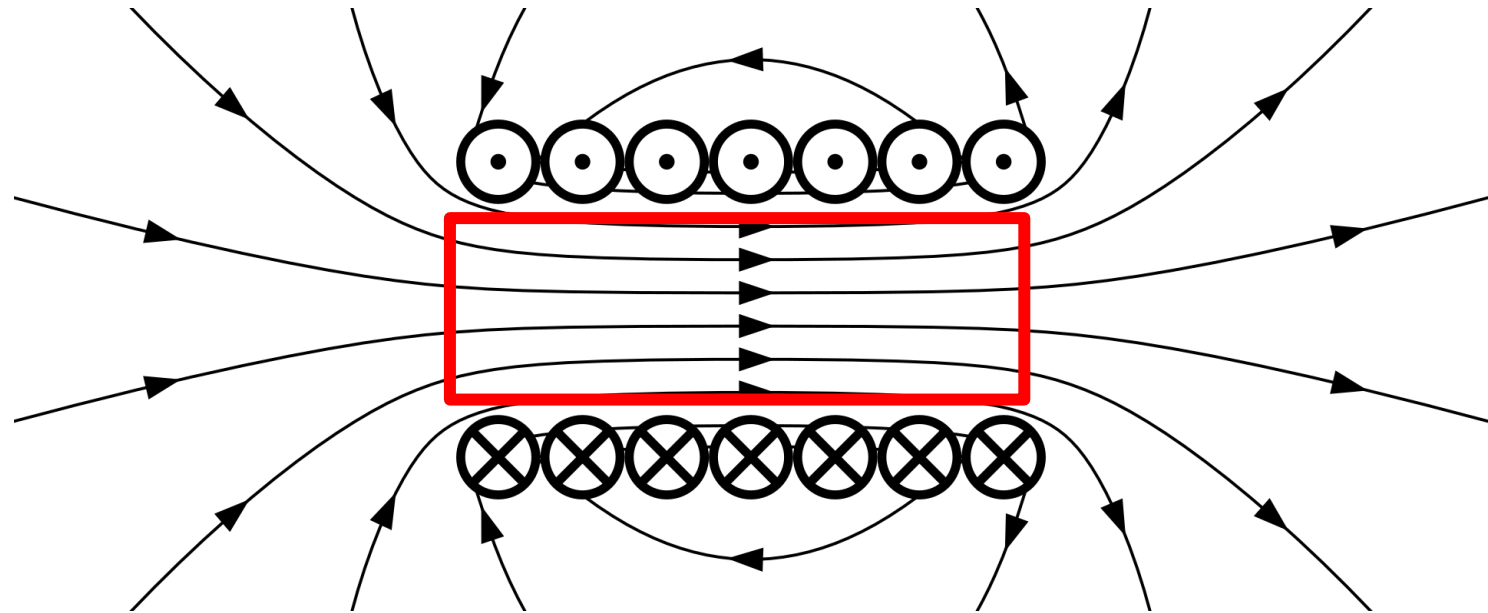
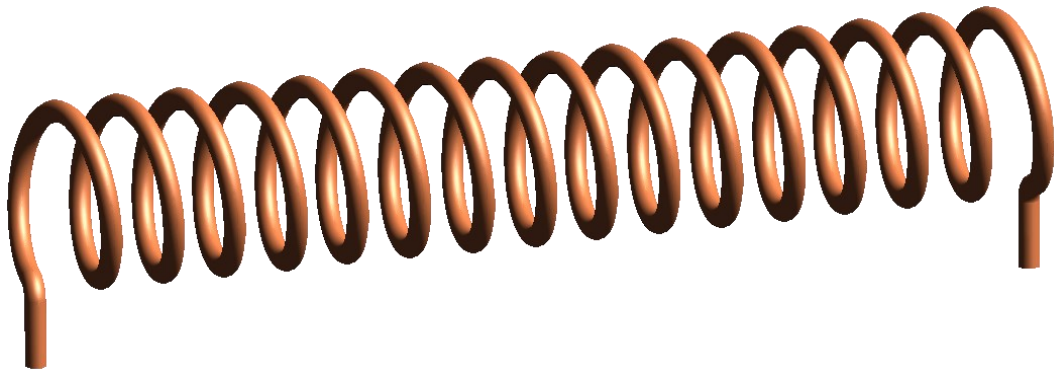
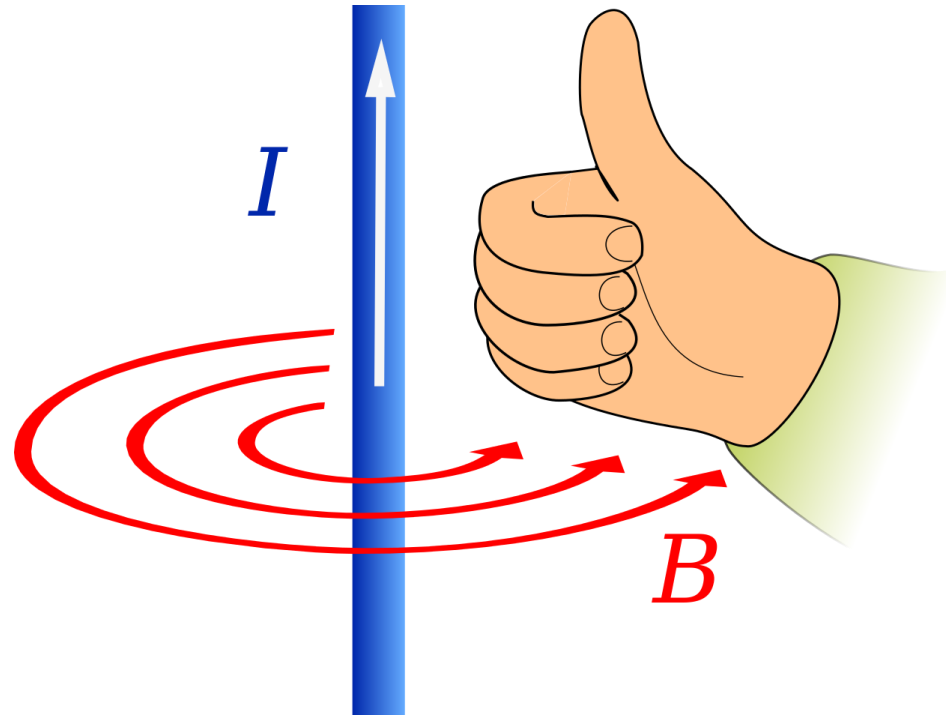
R ... (ohmický) odpor (tepelné ztráty)

X ... reaktance (jalový odpor)

φ ... fázový posun U vůči I

Cívka

- el. proud ve vodiči
→ mag. pole
- ideální solenoid je nekonečný
→ korekce ...

Indukčnost cívky

$$L = N_l^2 \mu_0 dkS \mu_r$$

$$L_0 = N_l^2 \mu_0 dkS \cdot 1$$

$$\mu_r = \frac{L}{L_0}$$

$$f_r = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \rightarrow \mu_r = \frac{f_0^2}{f_j^2}$$

- ferit, železo: $\mu_r \triangleq 10 \pm 2 (>> 100)$
- dural: $\mu_r \triangleq 0,8 \pm 0,2 (\sim 1)$
- oprava na vzduch? ($S\mu_r$)
jádro nezaplňuje zcela

N_l ... hustota závitů
 μ_0 ... permeabilita vakua,
 l ... délka cívky
 S ... průřez cívky
 μ_r ... relativní permeabilita
 k ... geometrický faktor

- diamagnet: $\mu_r \leq 1$ (Cu)
- paramagnet: $\mu_r \geq 1$ (Al)
- feromagnet: $\mu_r \gg 1$ (Fe)

- **k se mění po vložení jádra**
- **Demagnetizace**

Demagnetizační pole

$$\mu = \mu_0 \mu_r = \frac{B}{H}$$

$$H_{int} = H_{ext} - NM$$

$$\chi_{měř} = \frac{\chi_{skut}}{1 + N\chi_{skut}}$$

$$\chi_{skut} = \frac{\chi_{měř}}{1 - N\chi_{měř}}$$

$$\mathbf{B} = \mu_0 (\mathbf{H} + \mathbf{M}) = \mu_0 (1 + \chi_m) \mathbf{H} = \mu \mathbf{H}$$

$$(1 + \chi_m) = \mu_r$$

$$M$$

$$\chi_m = \frac{M}{H}$$

Volně podle poznámek prof. Pavla:

- *k* s jádrem se až μ_r -krát může lišit
- zkoušet materiál s relativně malou μ_r
- analogicky velká μ_r , ale malé *S* (drát)
- nespoléhat na dostupné cívky, navinout si vlastní podle potřeby

B ... magnetická indukce

H ... intenzita mag. pole

M ... magnetizace

N ... demagnetizační faktor

Demagnetizační pole

$$\chi_{skut} = \frac{\chi_{m\check{r}}}{1 - N\chi_{m\check{r}}}$$

$$\mu_{skut} = \frac{\mu_{m\check{r}} - 1}{1 - N(\mu_{m\check{r}} - 1)}$$

- Toroid: $N = 0$

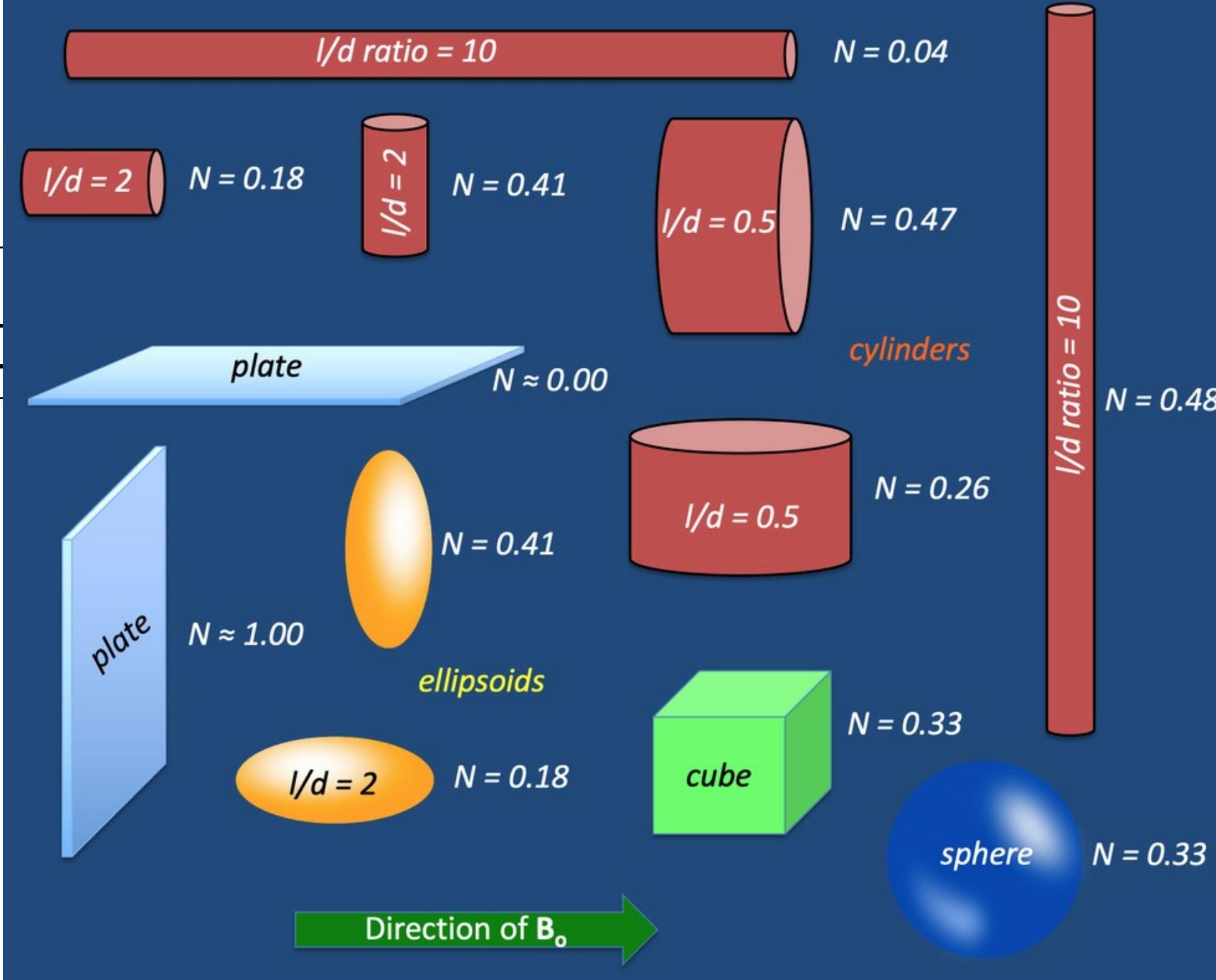

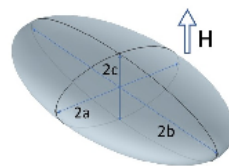
TABLE I. Approximate effective (“integral”) demagnetizing factor along applied magnetic field.

Demagnetizač

Shape   Geometry   Demagnetizing factor along applied field

$$\chi_{skut} = \frac{\chi_r}{1 - N}$$

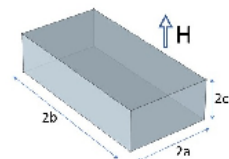
Ellipsoid (exact)

$$N = \frac{1}{2} \frac{b}{a} \frac{c}{a} \int_0^\infty \frac{ds}{(s + \frac{c^2}{a^2}) \sqrt{(s+1)(s + \frac{b^2}{a^2})(s + \frac{c^2}{a^2})}}$$

$$\mu_{skut} = \frac{\mu_r}{1 - N}$$

Rectangular cuboid

$$N^{-1} = 1 + \frac{3}{4} \frac{c}{a} \left(1 + \frac{a}{b}\right)$$

Strip, rectangular

$$N^{-1} = 1 + \frac{2}{3} \frac{c}{a} \text{ for } (c/a \gtrsim 5), = 1 + \frac{3}{4} \frac{c}{a} \text{ for } (c/a \lesssim 5)$$

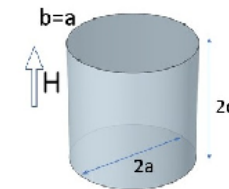
Strip, elliptical

$$N^{-1} = 1 + \frac{c}{a}$$

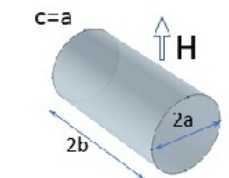
N = 0,08:

Cylinder, axial

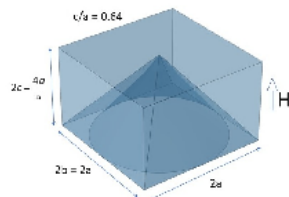
$$N^{-1} = 1 + 1.6 \frac{c}{a}$$

Cylinder, transverse

$$N^{-1} = 2 + \frac{1}{\sqrt{2}} \frac{a}{b}$$

Great pyramid

$$N = 0.64 \text{ (0.64, 0.49)}$$

• Toroid: N =

(cone, cuboid)

R - ztráty

- konečná šířka rezonance

$$\Delta f = f_2 - f_1$$

- frakční šířka pásma

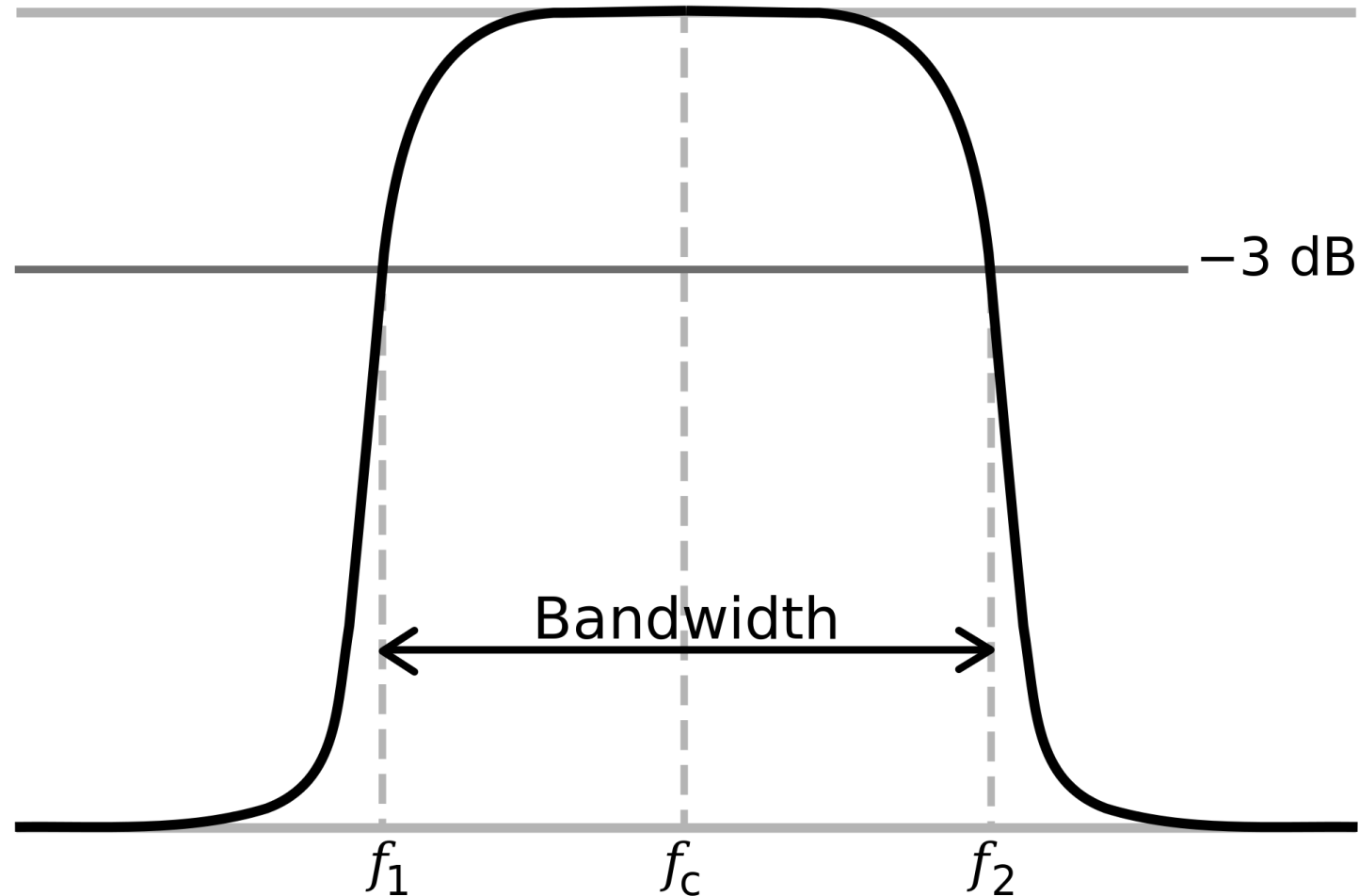
$$B_f = \frac{\Delta f}{f_0}$$

- činitel kvality

$$Q = \frac{1}{B_f} = \frac{f_0}{\Delta f}$$

$$Q = \frac{X_L}{R} = \frac{1}{R} \sqrt{\frac{L}{C}}$$

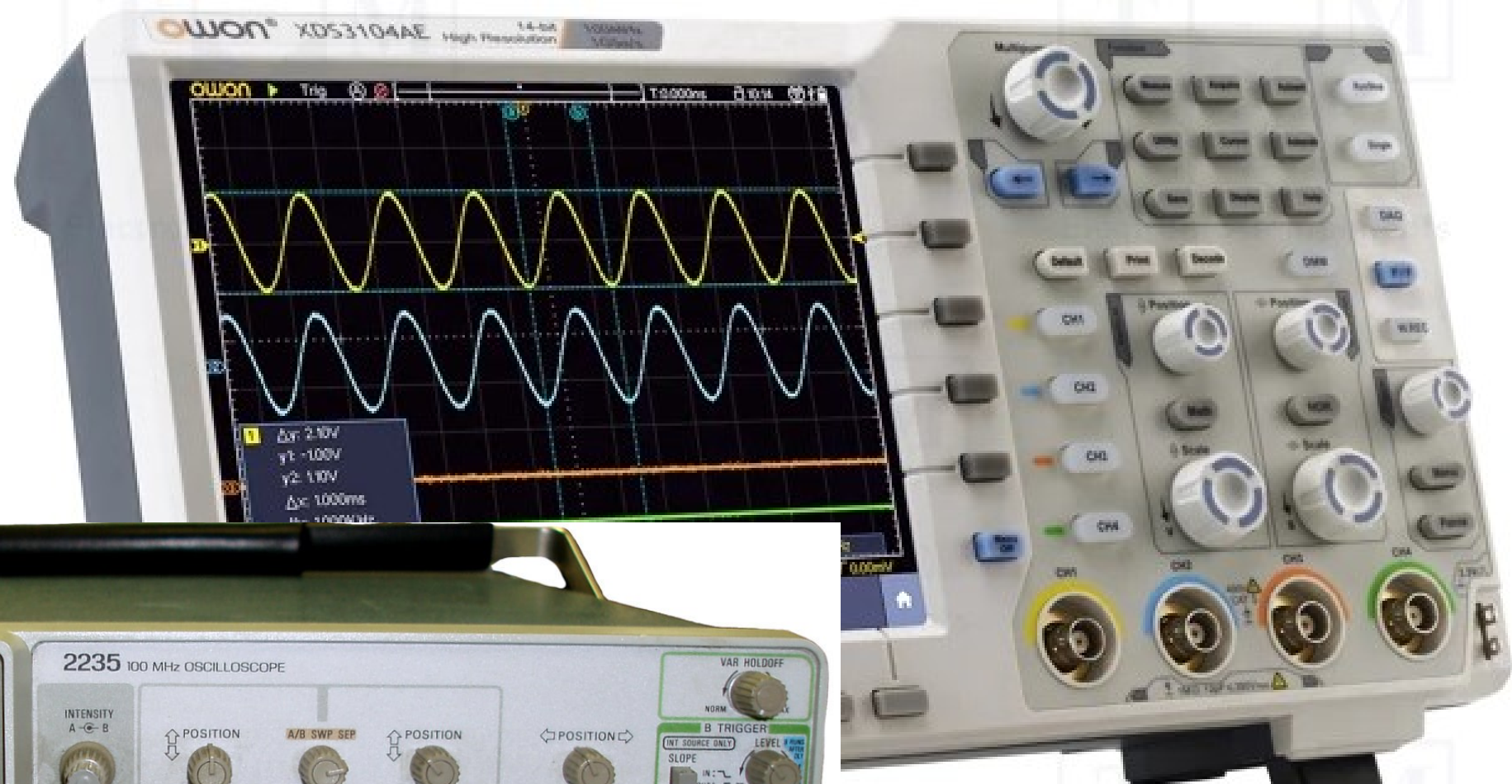
$$-20 \text{ dB} \\ -3 \text{ dB} \approx 0,01 \cdot 0,5$$

Osciloskop

- paralelně k R
- velký R přístroje
- více kanálů
- sinus lepší

Praktické aspekty

- proměřte si zdroj
- co měříme?
(peak-to-peak, $\sqrt{2}$, ...)
- proměřte si součástky
(multimetrem)
- nastavte osciloskop
(vysoký R)
- správná kombinace
L $\rightarrow$ C; R
 $\rightarrow$ vhodná f_r
- vysoké frekvence
($\gg$ MHz)
 $\rightarrow$ skin efekt?
- měření fázového
posunu
- modelování vlastností
cívky ...

- elektrické vlastnosti?
měření odporu cívky ...

